

Fout

Hoe langer de bezetting door de Duitsers in de dagen, nu 70 jaar geleden, voortduurde, destemeeer bleef ons beoordelingsvermogen beperkt tot: *zwart-wit, voor of tegen en goed of fout*. Van enige nuance was geen sprake. Grijs bestond niet.

Ook dat was in De Rijk aan de hand. Of iemand echt lid was van de NSB van Anton Mussert was niet zozeer de vraag, als wel de vraag of hij sympathiseerde met de bezetter.

Dat sympathiseren kon overigens vele oorzaken hebben.

De jaren voor de oorlog werden gekenmerkt door een economische crisis, die er niet om loog en in De Rijk was veel armoede. Begrijpelijk dat veel mensen met jaloezie keken, of liever gezegd: luisterden naar de verhalen, die uit Duitsland kwamen, waar praktisch geen werkeloosheid meer was, dankzij het bewind van de Nationaal-Socialisten.

Maar dat dat grotendeels veroorzaakt werd door de enorme wapenindustrie, die vooral door Albert Speer werd opgezet, en daarbij het gegeven dat veel Joden uit banen waren gezet, die ook weer om invulling vroegen, dat was iets, dat gemakshalve over het hoofd werd gezien.

Men zag alleen maar dat onder het nieuwe bewind bij onze oosterburen iedereen werk kon krijgen, als hij zich maar schikte naar de regels. En dat van die Jodenvervolging? Nou ja...

Veel Nederlanders waren wel zover heen, dat ze voor brood op de plank best bereid waren om zich dan ook maar te schikken en meldden zich voor werk in Duitsland of Polen. Veel jonge boeren zagen het beloofde land gloren! In Polen was nog zoveel land, dat er om schreeuwde om bewerkt te worden. Zo werd het althans voorgespiegeld.

Er was geen eigen regering meer en wat zich daar voor uitgaf had in Londen niet veel meer dan lege briefjes in de verkoop. Daar kon je dus niets van verwachten.

Bij mijn weten gingen er desondanks maar weinig Rijkers vrij-

willig naar Duitsland. Wel werkte men later voor aannemer Matser, die bunkers voor de Atlantik Wall bouwde. Dan werd je in ieder geval niet naar Duitsland gestuurd toen de Arbeitseinsatz in volle omvang van kracht werd. En.... je had werk! Want hoe kwam je anders de oorlog door?

Achteraf bezien heel begrijpelijk, maar in die dagen werden deze werkers wel als *fout* beoordeeld. Voor de vijand werken was sowieso fout! Het was zwart of het was wit.

Een enkeling stak niet onder stoelen of banken, dat hij blij was dat de Duitsers tegen het veel meer gevreesde communisme vochten. Ook die waren dus fout! Al waren het, daarvan afgezien, vaak verder heel aardige lieden, die goede burens konden zijn.

De huisvriend van mijn ouders, de veearts Sieswerda, die later veel ondergronds werk deed, woonde naast een *foute* plaatsgenoot. Maar hij verzekerde ons, dat deze hem, als hij ook maar iets vermoedde, nooit zou aangeven. Hetgeen ook klopte. Daarvoor was de verstandhouding tussen beiden altijd veel te goed geweest.

Zo waren er meer Rijpers en ik kan mij niet herinneren ooit van een geval van verraad te hebben gehoord. Nu waren er ook geen Joden in De Rijp, buiten de *Poolse Jood*. Maar dat was helemaal geen jood. Hij droeg alleen maar die bijnaam omdat hij handelde in lompen en oude metalen.

Het betekende wel, dat je nooit het achterste van je tong mocht laten zien en dat legde een voortdurende druk op elk gesprek, dat je voerde. Je wist toch maar nooit! Je hoorde zo vaak van Nederlanders, die zomaar werden opgepakt. Je klampte je vast aan een bevrijding, die eenmaal ongetwijfeld zou komen en dan zou er afgerekend worden.

Bijltjesdag!

Ook weer heel zwart-wit! Plaats voor enige nuance was er niet. Maar dat is inmiddels wel veranderd. Men ziet nu weer veel beter, dat de mens een feilbaar wezen is en dat vooral onder

druk hij tot de meest onverwachte daden kan komen.

Natuurlijk werden er Rijpers meteen na de oorlog opgepakt, maar het bleek toch alleen maar om zogenoemde lichte gevallen te gaan. Zelfs Jaap Post, die zich bij de Landwacht gemeld had, werd meer als een zielepoot gezien, die door het leven zover was gekomen, dan als een gevaarlijke oorlogsmisdadiger. Hij was desalniettemin ongetwijfeld fout.

Over het algemeen zijn we nu weer in staat om genuanceerder op deze tijd terug te kijken.

En dat is maar goed ook!